
Az eljárást gyorsító rendelkezések érvényesülése a svájci büntető igazságszolgáltatásban

Farkas Krisztina*

Farkas Ákos professzor úr már egyetemi hallgató, majd doktorandusz koromban is példaképként jelent meg – és jelenik meg ma is – számomra. A büntetőeljárás hatékonyságával, gyorsításával foglalkozó tudományos igényű munkák nem születhetnek Professzor úr munkásságának, tanulmányainak az ismerete, felhasználása nélkül. A témában készült publikációim során magam is ezt az utat követem, az ő műveihez nyúlok vissza mind a mai napig. A svájci büntetőeljárással Professzor úr hatására és bátorítása nyomán kezdtem el foglalkozni, a tiszteletére kiadott tanulmánykötethez pedig olyan témával szeretnék hozzájárulni, amellyel tiszteletemet és köszönetemet fejezem ki. Kívánom, hogy még sok hasonló publikációval gazdagítsa a büntetőeljárás-jog tudományát és a büntetőeljárás-jogászok további generációit.

1. Bevezetés

Bommer 2006-ban megfogalmazott nézete, miszerint „*olyan hosszan, amennyire szükséges és olyan röviden, amennyire lehetséges*” tartson egy büntetőeljárás, a mai napig időtálló.¹

Az eljárások hatékony lefolytatása mára a büntető igazságszolgáltatás egyik alapkövetelményévé vált.² Az erre irányuló törekvések a XIX. század harmadik negyedétől kezdve jelentek meg, az idők során egyre nagyobb hangsúlyt kaptak, majd a XX. század végére az eljárások gyorsítására, egyszerűsítésére,

* Kirendelt ügyész, Országos Kriminológiai Intézet

¹ BOMMER, Felix: Die Beschleunigung des Verfahrens Landesbericht Schweiz. In: *Archivum Iuridicum Cracoviense, Beschleunigung des Strafverfahrens im internationalem Vergleich*. Ideen und Praxis, Vol. XXXVII–XXXVIII 2004–2005. Kraków, 2006. 177.

² FARKAS Ákos: *A büntető igazságszolgáltatási rendszer hatékonyságának korlátai*. In: Borbíró Andrea – Gönczöl Katalin – Kerezi Klára – Lévay Miklós (szerk.): *Kriminológia*. Budapest, Wolters Kluwer, 2016. 993.

hatékonyágának növelésére irányuló reformok központi szerepet kaptak.³ Ez a tendencia napjainkban is minden igazságszolgáltatási rendszerre jellemző.⁴ Legújabb büntetőeljárás kódexünk – a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény – is ezt az utat követi, mivel a kodifikáció egyik mozgatórugója is az eljárások hatékonyabbá tétele, időszzerűségük javítása volt.

Érdemes tanulmányozni, hogy más igazságszolgáltatási rendszerek milyen megoldásokat alkalmaznak.

A fenti irányhoz sorolható a 2011. január 1. napján hatályba lépett svájci szövetségi büntetőeljárás kódex is.⁵ A kodifikáció fő háttérében az a sajátos, tovább nem tartható helyzet állt, hogy az 1942 óta egységes, szövetségi szintű büntető törvénykönyvet huszonhat, kantononként eltérő eljárási törvény és három szövetségi szintű eljárási törvény keretén belül alkalmazták. A fiatalkorúakra vonatkozóan ugyancsak széttöredezett, kantononként eltérő szabályok léteztek, amelyeket szintén 2011. január 1-jétől váltott fel az egységes, fiatalkorúak büntetőeljárás kódexe.⁶ Az egységes büntetőeljárás kódexek megteremtése a svájci büntetőeljárás történetében mérföldkönek számít. Az eltérő szabályozások megszüntetése mellett a kodifikáció egyik fő célkitűzése az eljárások gyorsítása volt.

A tanulmány célja annak bemutatása, vajon a gyorsító rendelkezések közül a büntetőparancs, illetve a rövidített eljárás betöltötték-e a rendeltetésüket, megvalósították-e a jogalkotó által elérni kívánt célt, illetve hogyan érvényesültek a gyakorlatban. A kódex hatálybalépése előtt is, de főleg azt követően mind az elmélet, mind a gyakorlat figyelmének középpontjába ezek az eljárások kerültek, így a tanulmány is a fenti két jogintézmény vizsgálatára vállalkozik. A hatálybalépés óta eltelt nyolc év már alkalmas a kezdeti tapasztalatok összegyűjtésére, következtetések levonására. A két gyorsító megoldás előtt azonban szükséges néhány mondatban felvázolni a svájci kodifikáció és büntetőeljárás alapvonalait, a gyorsítás elméleti alapjait.

2. A svájci büntetőeljárásról

A svájci büntetőeljárás kódex hosszú folyamat eredményeként jött létre, háttérében több tényező állt. A kodifikáció fő indoka az elfogadás előtti 20 év során felbukkanó új bűnözési formák megjelenése, amelyek a hagyományos eszközökkel

³ FARKAS Ákos: *A büntetőeljárás hatékonyságának korlátai*. In: Elek Balázs – Miskolci Barna (szerk.): *Úton a bírói meggyőződés felé: A készülő büntetőeljárás törvény kodifikációja*. Debrecen, Printart-Press, 2015. 74.; HACK Péter – HORVÁTH Georgina: *A büntetőeljárás egyszerűsítésének lehetőségei és korlátai*. In: Finszter Géza – Köhalmi László – Végh Zsuzsanna (szerk.): *Egy jobb világot hátrahagyni ... Tanulmányok Korinek László professzor tiszteletére*. Pécs, Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, 2016. 290.

⁴ DEITERS, Mark: *Abgekürzte Strafverfahren*. ZsTW, 2/2018. 493.

⁵ Schweizerische Strafprozessordnung (Strafprozessordnung, StPO) vom 5. Oktober 2007 (a továbbiakban: StPO)

⁶ Schweizerische Jugendstrafprozessordnung (JStPO) vom 20. März 2009)

nem kezelhetőek.⁷ Ezen kívül a Szövetség is egyre aktívabb jogalkotási tevékenységet folytatott büntetőeljárás kérdésekben, amelyek egységes szabályozást kívántak meg. A jogalkotó átfogó kódexet kívánt megvalósítani, amelybe a kantonokban már létező, a gyakorlatban bevált jogintézményeket beépítette, indokolt esetben azokat módosítva, továbbfejlesztve. Ennek egyik markáns példaként a kantonok többségében jól működő *büntetőparancs* átvétele említhető. Szükség volt azonban olyan új megoldások bevezetésére is, amelyek korábban vagy csak néhány kantonban, vagy egyikben sem léteztek. Ezek közé az újítások közé tartozott az oportunitás elvének kiterjesztése; az elkövető és a sértett közötti megegyezés bevezetése; valamint a terhelt és az ügyész közötti megállapodás megteremtése.⁸

Bommer 2004-ben tett kijelentése, amely szerint „*az eljárások elhúzódása a svájci bíróságok előtt kivételes esetnek számít*”, ma is helytállónak tekinthető.⁹ Az eljárások gyorsítása elsősorban a tartományok határain átnyúló bűnözéssel, illetve az új típusú bűnözési formákkal kapcsolatban merül fel. Ezek közé sorolhatók a tematikájukban vagy terjedelmükben sajátos bűncselekmény-típusok – így a hivatali bűncselekmények, a kábítószerrel kapcsolatos bűncselekmények, a gazdasági bűncselekmények, valamint a terrorizmussal kapcsolatos bűncselekmények – felderítése, illetve elbírálása.¹⁰ Az igazságszolgáltatási szervek túlterheltségére vonatkozóan ellentétes vélemények jelennek meg. *Pieth* szerint gyakorlat a munkateher jelentős növekedésével szembesül.¹¹ *Riklin* ezzel szemben a túlterheltségre hivatkozást „háziilag készített”-nek – azaz az igazságszolgáltatási szervek szubjektív érzetén alapulónak – tekinti, amely nem szükségszerűen a bűnözés növekedésére reflektál.¹² Mindenesetre a jelentős egyszerűsítéshez kapcsolódóan az eljárások szerkezeti átalakulásra való igény fennáll.¹³ A svájci büntető igazságszolgáltatásban is szemléletváltásnak lehetünk tanúi. A rendszert alapvetően az eljárások gazdaságossága, gyors és egyszerű lefolytatása iránti igény jellemzi, a hatékonyság egy alapvető legitim érdek, amely mára „merő eljárásjogi evidencia”-ként jelenik meg.¹⁴

Az új kódexben két különböző igény találkozik: az egyik a mindennapok elvárásának megfelelő általános eljárást, a másik pedig a nehezen bizonyítható, bonyolult ügyek elbírálását teszi szükségessé.¹⁵ A kódex mindkét igénynek megfelelő eljárástípust tartalmaz. Az *általános eljárás* erőteljesen

⁷ RIKLIN, Franz: Die Strafprozessreform in der Schweiz. *Goltdammer's Archiv für Strafrecht*, 7|2006. 498.

⁸ GUIDON, Patrick: *Die Schweizerische Strafprozessordnung. Leitgedanken, Neuerungen und mögliche praktische Auswirkungen aus st. Gallischer Sicht*. <https://st-galler-juristenverein.ch/P.Guidon%20-%20Die%20Schweizerische%20Strafprozessordnung.pdf> (2019.03.10.) 4., 6.

⁹ BOMMER: i.m. 166

¹⁰ SCHMID, Niklaus – JOSITSCH, Daniel: *Handbuch des Schweizerischen Strafprozessrechts*. Dike Verlag AG, Zürich–St. Gallen, 2017. 52–53.

¹¹ PIETH, Mark: *Schweizerisches Strafprozessrecht*. Helbing Lichtenhahn Verlag, Basel, 2016. 250.

¹² RIKLIN: i.m. 510.

¹³ PIETH (2016): i.m. 250.

¹⁴ LAGLER, Marion: *Besondere Verfahrensarten. Überlastung der Justiz oder Ausdruck erhöhter Punitivität*. Schulthess Verlag AG, Zürich, 2014. 1510.

¹⁵ PIETH (2016): i.m. 6.

„hatékonyaságorientált”.¹⁶ A mindennapok során a nyomozó hatóság az ügyek nagy részében „konyhakészen” viszi az ügyeket az ügyészség elé, amely mérlegelési jogkörén belül dönt az eljárás további folytatásáról. A kódex ezzel szemben a bíróság idő- és energia ráfordítását erőteljesen redukálja. Amennyiben nem a külön eljárás szerinti rövidített eljárás alapján folyik a büntetőeljárás, egy „rendes” fakultatív-közvetlen tárgyalásra kerül sor. Az StPO abból indul ki, hogy az *előzetes eljárás*¹⁷ során beszerzett bizonyítékot a tárgyaláson „még egyszer” be lehet szerezni, amennyiben a bizonyíték közvetlen megismerése az ítélet meghozatalához szükségesnek tűnik. Így a törvény értelmezése alapján közvetlen bizonyítás felvételére tárgyaláson csak kivételesen kerül sor (Art. 343 Abs.3 StPO).¹⁸ Összességében az StPO a mindennapokra egy, a nyomozó hatóságot terhelő, a bírósági eljárást megspórolni vagy leegyszerűsíteni kívánó, azaz preventívorientált eljárást céloz meg.¹⁹

A kódex hatálybalépése óta eltelt időben az érdeklődés középpontjába került az eljárások gyorsítását szolgáló külön eljárások, elsősorban a büntetőparancs, illetve a rövidített eljárás vizsgálata. Az eljárások gyorsítására vonatkozó szakirodalom emelkedő tendenciát mutat.

3. Elméleti alapvetés

Az eljárások gyorsításának alapvető követelménykénti megfogalmazása kapcsolódik az Emberi Jogok Európai Egyezménye²⁰ 6. cikk 1. bekezdésében foglalt tisztességes eljárás részeként deklarált észszerű időn belüli eljárás követelményéhez. A Svájci Szövetségi Bíróság döntéseiben – az Alkotmányban deklarált jogegyenlőség elve alapján – elismerte az észszerű időn belüli eljárás elvének létjogosultságát, majd abból levezette az eljárás elhúzódásának tilalmára vonatkozó követelményt.²¹ Ezt követően az elv alkotmányi rangra a 2000. január 1. napján hatályba lépett új Szövetségi Alkotmánnyal emelkedett.²² A szövetségi kódex a gyorsítás követelményét már a büntetőeljárás egyik alapelveként ismeri el (*Beschleunigungsgebot Art. 5 StPO*), amely a korábban említett EJEE és a svájci Alkotmány rendelkezésein alapul.²³ Az alapelv általános megfogalmazásban a büntetőeljárásnak a megindításától kezdve a jogerős befejezéséig történő

¹⁶ Botschaft zur Vereinheitlichung des Strafprozessrechts vom 21. Dezember 2005, BBl 2006, 1085. <http://www.admin.ch/opc/de/federal-gazette/2006/1085.pdf> (2014.03.15.) (A továbbiakban: Botschaft)

¹⁷ Az előzetes eljárás (Vorverfahren) a nyomozás és vádemelés szakaszát jelenti.

¹⁸ PIETH (2016): i.m. 6.

¹⁹ NIGGLI, Marcel Alexander – HEER, Marianne – WIPRÄCHTIGER, Hans (Hrsg.): *Basler Kommentar Schweizerische Strafprozessordnung, Jugendstrafprozessordnung*. Helbing Lichtenhahn Verlag, Basel, 2014. 28.

²⁰ Az emberi jogok és az alapvető szabadságok védelméről szóló Rómában, 1950. november 4-én kelt Egyezmény (A továbbiakban: EJEE)

²¹ BOMMER: i.m. 135.

²² Bundesverfassung der Schweizerischen Eidgenossenschaft vom 18 April (BV SR 101)

²³ SCHMID, Niklau – JOSITSCH, Daniel: *Schweizerischen Strafprozessordnung*. Dike Verlag AG, Zürich–St. Gallen, 2018. 8.

késedelem nélküli lefolytatását jelenti.²⁴ Az elv mind egyéni, mind kollektív érdekeket magában foglal. Az egyéni érdekek védelme az eljárás alanyait jelenti, elsősorban a terheltet, mivel ügyének elintézése idő-, energia- és anyagi ráfordítást jelent, továbbá az eljárás eredménye „Damoklész kardjaként”²⁵ lebeg felette. A kollektív érdekek három szempontból alapozzák meg az elv érvényesülését. Egyrészt a büntetőeljárás klasszikus célja – azaz az anyagi igazság kiderítése – akkor érhető el, ha minél kevesebb idő telik el az elkövetés és a büntetőügy befejezése között; másrészt a büntetés célja is akkor érvényesül, ha az elkövetés és a büntetés kiszabása, illetve végrehajtása között nem telik el túl hosszú idő; végül nem elhanyagolható szempont az igazságszolgáltatásba vetett hit, a jogi béke helyreállítása sem.²⁶

Az alapelv gyakorlatban történő érvényesítése azonban nehézkes, mivel elsősorban a nagy kiterjedésű, bonyolult eljárásokban sérülhet e követelmény.²⁷ Az elv megsértésének jogkövetkezményét azonban a kódex nem tartalmazza, így a korábban kialakított joggyakorlat alapján az a büntetés kiszabás során kerül értékelésre, egészen szélsőséges esetben – *ultima ratio*-ként – pedig eljárási akadályként az eljárás megszüntetését is maga után vonhatja.²⁸ Az elvárás szorosan összefügg a „koncentráció elvével” (*Konzentrationsgrundsatz Art. 5 Abs. 1 StPO*), amely azt az igényt takarja, hogy nemcsak az elkövetés és az eljárás befejezése közötti időtartam nem lehet túl hosszú, hanem az egyes eljárási cselekmények, illetve a tárgyalások között sem múlhat el túl sok idő.²⁹

4. Az eljárás gyorsításának trendje

Az egységes kódex eljárás gyorsítását célzó eszközei alapvetően két csoportba oszthatók: az opportunitás elvének érvényesítéséből fakadó eszközök, valamint az általános eljárástól eltérő ún. külön eljárások. Hasonlóan foglalt állást *Riklin*, mivel szerinte az eljárás gyorsítása terén két alapvető stratégia jöhet szóba: az egyszerűsített eljárások és a diverzió különböző formái.³⁰

A svájci büntetőeljárás jog tradíciójához tartozik, hogy az általános szabályokon alapuló eljárás mellett azoktól eltérő, külön eljárási típusokat tartalmaz.³¹ Erre figyelemmel a szövetségi kódex külön fejezetben szabályozza a külön eljárásokat, amelyek egy relatíve jól felépített rendszert képeznek. Ezek az eljárások azonban a

²⁴ SCHMID – JOSITSCH (2017): i. m. 50.

²⁵ Farkas Ákos használta ezt a kifejezést, amikor a büntetőeljárás hatékonyságát a falra akasztott nádpálcához hasonlítja. FARKAS ÁKOS: *A falra akasztott nádpálcá, avagy a büntető igazságszolgáltatás hatékonyságának korlátai*. Osiris Kiadó, Budapest, 2002. 146.

²⁶ BOMMER: i.m. 141–142.; DONATSCH, Andreas: *Das Beschleunigungsgebot im Strafprozess gemäss Art. 6 Ziff. 1 EMRK in der Rechtsprechung der Konventionsorgane*. <http://www.rwi.uzh.ch/lehreforschung/alphabetisch/donatsch/ad/person/publikationen/beschleunigungsgebot.pdf> (2012.04.22.) 3.

²⁷ SCHMID – JOSITSCH (2017): i.m. 52.

²⁸ Uo. 54.; SCHMID – JOSITSCH (2018): i.m. 9.

²⁹ SCHMID – JOSITSCH (2017): i.m. 55.

³⁰ RIKLIN: i.m. 503.

³¹ Botschaft 1288.

jogalkotó által szándékoltnan „kivételképpen”, csak a törvényben meghatározott feltételek esetében alkalmazhatóak”.³² A külön eljárások közül négy szolgálja az eljárás gyorsítását: a büntetőparancs és a kihágások esetén lefolytatott eljárás, a rövidített eljárás, illetve a távollévő terhelttel szembeni eljárás. A fentiek közül a büntetőparancs és a távollévő terhelttel szembeni eljárás „klasszikus” külön eljárásoknak tekinthetők, amelyeket már korábban is szinte mindegyik kanton kódexe tartalmazott.³³ Ezzel szemben újdonságként iktatta be a jogalkotó a korábban csak három kantonban ismert „vádalku jellegű” jogintézményt, a rövidített eljárást.

Thommen a „rövid eljárás” fogalmát az igazság megállapítására és a fair eljárás biztosítására irányuló eljárási modellből az egyéni felelősségen és az együttműködésen alapuló eljárási modellekbe történő átmenetként jelöli meg.³⁴ A szerző pozitívként értékeli a változást.³⁵ Ebbe a modellbe illeszkedik bele a büntetőparancs és a rövidített eljárás is.

Az általános szabályok szerinti büntetőeljárás ma már kivételnek tekinthető, a mindennapokat különösen a büntetőparancs jellemzi. Habár a kódex elismerte a „mérésékelt oportunitás elvét” (*das gemässigte Opportunitätsprinzip Art. 8 StPO*), és az anyagi kódex szerinti kártérítést áttemelte az eljárásjogba (*Vergleich Art. 316 StPO*), mindkettő eljárásjogi potenciálja szerény. Az eljárások gyorsítása elsősorban a külön eljárások, azon belül is a büntetőparancs révén valósul meg.³⁶

4.1. Büntetőparancs. A büntetőparancs minden kanton büntetőeljárása által szabályozott, eljárást gyorsító, jól bevált jogintézmény volt, amelyet a jogalkotó beépített a szövetségi kódexbe (*Strafbefehlsverfahren, Art. 352 – 356 StPO*). A szabályozás célja a kisebb és közepes súlyú bűncselekmények egyszerűbb, gyorsabb elintézése, mivel pergazdaságossági szempontokat követve tárgyalás nélkül kerül sor a büntetőjogi felelősségről való döntésre. Az állami érdekek szempontjából a tárgyalás kiesése folytán elsősorban a bíróságokat tehermentesíti. Jelentős szempont a jogintézmény eljárási költségeket csökkentő szerepe, valamint gyorsító funkciója. A nyilvános tárgyalás elmaradása a terhelt számára szintén kedvező, amely során a pénzügyi szempontok is szerepet játszanak, az ügy gyorsabb befejezése érdekében áll.³⁷

A büntetőügyek büntetőparancs általi befejezése egyes kantonokban már az egységes kódex előtt nem megszüntetéssel zárult ügyek kb. 90%-át tette ki. Ez a szám becslések alapján azóta is 90% körül mozog.³⁸ A Szövetségre vonatkozóan nem áll rendelkezésre egységes statisztikai adat, egyes kantonok tudnak megbízható statisztikai adatokkal szolgálni.³⁹

³² Botschaft 1289.

³³ SCHMID – JOSITSCH (2017): i.m. 605.

³⁴ THOMMEN, Marc: *Kurzer Prozess – Fairer Prozess?* Stämpfli Verlag AG, Bern, 2013. 307.

³⁵ THOMMEN: i.m. 243.

³⁶ PIETH (2016): i.m. 248–249.

³⁷ GILLIÉRON, Gwladys: *Strafbefehlsverfahren und plea bargaining als quelle von Fehlurteilen*. Schlutess Juristische Medien Medien AG, Zürich–Basel–Genf, 2010. 49–53.

³⁸ PIETH, Mark: *Schweizerische Strafprozessrecht: Grundriss für Studium und Praxis*. Helbing Lichtenhahn Verlag, Basel, 2012. 216.

³⁹ Pl. 2013-ban Basel-Stadt Kantonban 88%, Zürich Kantonban 92%. STOLL, Mirjam:

Az alkalmazási feltételek két kérdést vetnek fel: 1) a terhelt büntetőjogi felelőssége a terhére rótt bűncselekmény miatt megállapítható-e – azaz tett-e beismerő vallomást vagy a tényállás egyéb módon tisztázott; 2) mi legyen a kiszabandó szankció neve és mértéke. A korábbi kantonális kódexek ezekre a kérdésekre eltérő válaszokat adtak. Az egységes kódex alapján az ügyész akkor bocsáthat ki büntetőparancsot, ha a terhelt a nyomozás során ténybeli beismerő vallomást tett, vagy a tényállás egyéb módon megfelelően tisztázott és az ügyész a következő szankciók kiszabását elegendőnek tartja: pénzbírság, legfeljebb 180 napi tétel pénzbüntetés, vagy legfeljebb hat hónapig tartó szabadságvesztés. A beismerő vallomás alternatív feltétele a tényállás egyéb módon való megfelelő tisztázása, azaz az ügyész a büntetőparancsot az iratok alapján a tagadó terhelttel szemben is kibocsáthatja. Lényeges rendelkezés, hogy ha a törvényi feltételek fennállnak, az ügyésznek nincs mérlegelési lehetősége, kötelező a büntetőparancs kibocsátása.⁴⁰ Azon bűncselekmények körét, amelyek miatt indult eljárásban a büntetőparancs kibocsátására sor kerülhet, a jogalkotó nem absztrakt büntetési tétellel adta meg, hanem „az ügyész által elegendőnek ítélt kiszabandó szankciók körének” előírásával, azaz a konkrét esetnek a büntetés kiszabását befolyásoló körülményeitől függővé tételével határozta meg a bűncselekmény súlyát, amelyre a jogintézményt alkalmazni lehet és kell.⁴¹ A büntetőparancs elleni jogorvoslati lehetőség az ellenvetés, amely esetén a büntetőparancs vádiratként funkcionál és az általános szabályok szerint folyik az eljárás.

A kódex hatálybalépése óta a jogintézmény szabályai – két anyagi jogi eredetű módosítást kivéve – nem változtak, így ebből a szempontból úgy tűnik, hogy kiállták az idő próbáját. A gyakorlatban azonban nemcsak a „tárgyalás megspórolásáról” van szó, hanem az eljárás korábbi szakasza is – *Pieth* szavaival élve – „*alacsony lángon ég*”,⁴² gyakorlatilag a büntetőparancs részben minden további bizonyítás, részben a gyanúsított kihallgatása nélkül, egy rendőri jelentésen alapul.⁴³ Az aktuális gyakorlat is ezt erősíti meg.⁴⁴

A büntetőparancsra vonatkozóan a kódex hatálybalépését megelőző és követő néhány évben több monográfia is született, amely elméleti szempontból közelítette meg a témát.⁴⁵ Három empirikus tanulmány fókuszált a büntetőparancs során folytatott bizonyításra. *Hagenstein–Zurbrügg* 2012-ben hat kantonban végzett (nem reprezentatív) kérdőíves kutatása azt támasztotta alá, hogy az eljárás során erőteljesen az eljárás gyorsítása cél és – az elméleti kritikákkal ellentétben – a

Beschleunigungsstrategien der Strafjustiz. Budrich UniPress Ltd., Opladen–Berlin–Toronto, 2018. 19.

⁴⁰ SCHMID – JOSITSCH (2017): i.m. 607–608.

⁴¹ GILLIÉRON: i.m. 45.

⁴² PIETH (2016): i.m. 253.

⁴³ NIGGLI – HEER – WIPRÄCHTIGER: i.m. Art.352 N 4; RIKLIN: i.m. 505.

⁴⁴ THOMMEN, Marc – RIKLIN, Franz: Ohne rechtliches Gehör ins Gefängnis. Plädoyer, 2014. 10.; STOLL: i.m. 2018. 34.

⁴⁵ DAPHIDOFF, Michael: *Das Strafbefehlsverfahren in der Schweizerischen Strafprozessordnung*. Zürich, Schulthess Verlag AG, 2012.; GILLIÉRON: i.m.; HUTZLER, Doris: *Ausgleich struktureller Garantiedefizite im Strafbefehlsverfahren. Eine Analyse der zürcherischen, schweizerischen und deutschen Regelungen, unter besonderer Berücksichtigung der Geständnisfunktion*. Schulthess Juristische Medien AG, Zürich–Basel–Genf, 2010.; THOMMEN: i.m.

jogállami garanciák érvényesülése nem problematikus.⁴⁶ *Hansjakob* St. Gallen tartomány 2013. évi statisztikai adatai alapján megállapította, hogy a büntetőparancs uralja az elintézési gyakorlatot és erőteljesen eljárást gyorsító hatással bír.⁴⁷ A *Killias* által vezetett kutatás a 1995–2004 között perújítással támadott jogerős bírósági ítéleteket vizsgálta, és a perújítás okaként tipikusan a büntetőparancsot nevezték meg.⁴⁸ A legutóbbi kutatás *Stoll* nevéhez köthető, aki 2015-ben folytatott empirikus vizsgálatot, elsősorban társadalomtudományi szempontból. A kutatás két kantonra terjedt ki, a 2007-ben jogerősen büntetőparancs alapján befejezett büntetőügyeket vizsgálta és összehasonlította az általános eljárási szabályok szerint befejezett ügyekkel.⁴⁹ A kutatás feltárta azokat a mechanizmusokat, amelyek révén az igazságszolgáltatási szervek az eljárásokat úgy alakítják, hogy büntetőparancs alapján intézzék el az ügyeket. Ezek a mechanizmusok láthatóvá teszik azokat az eljárást gyorsító különböző általános eszközöket is, amelyek a büntetőparancson kívül is szóba jöhetnek a cél elérése érdekében. A kutatás során feltárt tényezők alapján lehet eldönteni, hogy milyen feltételek esetén alkalmas egy ügy arra, hogy büntetőparancs kibocsátására kerüljön sor.⁵⁰

4.2. Rövidített eljárás. Míg a büntetőparancs a kis- és közepesen súlyos bűncselekmények elintézésének az eszköze, addig a rövidített eljárás – mivel az ügyész legfeljebb öt évig terjedő szabadságvesztés kiszabását indítványozhatja – szintén a közepes súlyú bűncselekmények elintézésére nyújt lehetőséget. Az eljárás nem „tervezett gyermeke” a svájci büntetőjognak.⁵¹ A vádalku jellegű megoldások a kodifikáció előtti időkig sem az elmélet, sem a gyakorlat részéről nem kerültek az érdeklődés körébe.⁵² Az egységes kódex hatálybalépését követően irányult a figyelem a jogintézmény felé.

A rövidített eljárás a szövetségi kódex újításai közé sorolható (*Abgekürztes Verfahren, Art. 358-362 StPO*). Maga az elnevezés is utal annak egyik céljára, az eljárás rövidítésére, gyorsítására.⁵³ Bevezetése két alapvető indokon alapul. Egyrészt a bonyolult, sok idő- és energiárfordítást igénylő gazdasági ügyekben növekszik az igazságszolgáltatási szervek túlterheltsége, így ezekben az ügyekben lehet számítani a felek megegyezésre való törekvésére. Másrészt törvényi szabályozás hiányában informális tárgyalások alapján zárulhatnak le

⁴⁶ HAGENSTEIN, Nadine – ZURBRÜGG, Matthias: Das Strafbefehlsverfahren nach eid. StPO – liegt die Einheit in der Vielfalt. *Schweizerische Zeitschrift für Strafrecht*, 4/2012. 395–408.

⁴⁷ HANSJAKOB, Thomas: Zahlen und Fakten zum Strafbefehlsverfahren. *Forum poenale*, 3/2014. 160–164.

⁴⁸ GILLIÉRON: i.m.

⁴⁹ STOLL: i.m.

⁵⁰ Uo. 242.

⁵¹ BÜRGISSER, Martin: Vorverfahren – Strafbefehl – Abgekürztes Verfahren. Wie ändert mit der Schweizerischen Strafprozessordnung im Kanton Zürich? In: Tag, Brigitte – Hauri, Max (Hrsg): *Schweizerische Strafprozessordnung. Ausgewählte Aspekte aus Zürcher Sicht*. Dike Verlag AG, Zürich–St. Gallen, 2010. 110.

⁵² RIKLIN: i.m. 509.

⁵³ Begleitbericht zum Vorentwurf für eine Schweizerischen Strafprozessordnung, Bundesamt für Justiz, Bern, Juni 2001.

<http://www.bfm.admin.ch/content/dam/data/sicherheit/gesetzgebung/strafprozess/vn-ber-1-d.pdf> (2012.01.08.) 2232. (A továbbiakban: Begleitbericht)

büntetőügyek.⁵⁴

A kódex mindössze öt szakaszban határozza meg az eljárás feltételeit és lefolytatását. A szabályozás jól strukturált, könnyen áttekinthető, a tömör megfogalmazásból kifolyólag azonban az eljárásnak csak az alapvető vázát, annak külső kontúrjait adja meg. A terheltnek a rövidített eljárás lefolytatására irányuló, ügyészhez intézett, vádemelésig történő indítványa esetén kerülhet sor az eljárásra, amennyiben a tényállás lényeges elemeit beismerte és a polgári jogi igényt legalább alapjaiban elismerte. Az indítvány csak a vádemelésig nyújtható be, azonban nem a nyomozás kezdeti szakaszában, hanem csak akkor, amikor már a terhelt büntetőjogi felelősségének kontúrja a rendelkezésre álló bizonyítékok alapján körvonalazódik.⁵⁵ A jogalkotó álláspontja szerint a rövidített eljárás alkalmazása nem is észszerű, ha már az összes bizonyítékot összegyűjtötték.⁵⁶ A kérelem benyújtása akkor célszerű, ha a terhelt és az ügyész a vádirat leglényegesebb pontjaiban (azaz a vádiratban foglalt tényállásban és a kiszabandó szankcióban) már megegyeztek. Ez azonban informális tárgyalásokat feltételez a felek között, amelyet a jogalkotó nem szabályozott.⁵⁷ A beismerés feltételeként a jogalkotó a „tényállás lényeges elemeinek” beismerését írja elő. Általánosan elfogadott, hogy fel kell ölelnie az előzetes eljárás során feltárt objektív és szubjektív tényállási körülményeket. A gyakorlatban sokszor problémát jelent a többvádoltas ügyek elbírálása.⁵⁸

Az eljárás lényeges eleme, hogy mi lehet a megegyezés tárgya. A kódex erre vonatkozóan azonban nem tartalmaz rendelkezést, amely egyrészt nagy szabadságot ad a feleknek, másrészt viszont sok bizonytalanságot szül. A rövidített eljárás alkalmazásának tipikus esetében a terhelt beismerő vallomásának megtételével és a polgári jogi igény elismerésével szemben a terhére rótt bűncselekmény enyhébb minősítése és a szankció csökkentése áll.⁵⁹ Habár a fő indítványozó szereppel a terhelt rendelkezik, nem kizárt azonban, hogy az ügyésztől induljon ki a kezdeményezés.

Az ügyész szabadon dönt a terhelt indítványáról. Mérlegelési jogköréből következik, hogy akkor is elutasíthatja az indítványt, ha annak törvényi feltételei fennállnak, és döntését még indokolnia sem kell. A fenti rendelkezések az ügyészt a jogintézmény kulcsszereplőjévé teszik, mérlegelési jogkörének gyakorlása nem vizsgálható felül. Így megkérdőjelezhető azonban a terhelt központi szerepe. Az utolsó szakasz a bíróság előtt folyik, nyilvános tárgyaláson. A bíró a tárgyaláson a rövidített eljárás törvényi feltételeinek fennállását vizsgálja, azaz kontrollfunkcióval rendelkezik, bizonyítást nem folytat le. A tárgyalás középpontjában a terhelt kihallgatása áll, mivel a bíró bizonyítási eljárás helyett őt kérdezi, hogy a vádiratban

⁵⁴ Botschaft 1295.

⁵⁵ SCHMID – JOSITSCH (2017): i.m. 728., Botschaft 1295.

⁵⁶ SCHMID – JOSITSCH (2017): i.m. 728.

⁵⁷ Botschaft 1295.; SCHMID – JOSITSCH (2018): i.m. 728.

⁵⁸ Ezt a speciális kérdést vizsgálja: EL-HAKIM, Adam: *Mitbeschuldigte im Abgekürzten Verfahren gemäss art. 358 ff StPO*. Helbing Lichtenhahn Verlag, Basel, 2017.

⁵⁹ SCHWARZENEGGER, Christian: Art. 352–365, 372–378 Besondere Verfahren. In: Donatsch, Andreas – Hansjakob, Thomas – Lieber, Viktor (Hrsg): *Kommentar zur Schweizerischen Strafprozessordnung (StPO)*. Schulthess Verlag AG, Zürich, 2010, 1755–1756.

foglalt tényállással egyetért-e, majd megvizsgálja, hogy a beismerő vallomás és annak alapján a tényállás az iratoknak megfelel-e.

Habár a jogalkotó kísérleti céllal vezette be a jogintézményt, ebből eredően pedig csak az eljárás körvonalait szabályozta, a bevezetése óta a szabályozás módosítására nem került sor.

A rövidített eljárásnak kétséges, szerény jövőt jósolt a szakma. Ennek ellenére az első gyakorlati tapasztalatok pozitívak, amely mind az ellenzőket, mind a támogatókat meglepte.⁶⁰ Genfben 2014-ben a vádlottak 12,8%-ának, Zürich kantonban is hasonló százalékának, míg Bernben a vádlottak 25%-ának az ügyét bírálta el rövidített eljárásban.⁶¹ A Szövetségi Ügyészség az első négy évben a vádlottak 35–50%-ával szemben emelt vádat rövidített eljárásban. A fenti tendencia alapján elképzelhető, hogy az eljárás néhány év múlva „mindennapi rutinná” válhat. A jogtudomány képviselőinek jó része azonban kételkedik ebben.⁶²

5. Záró gondolatok

A svájci büntető igazságszolgáltatási rendszert az eljárások gazdaságos, gyors és egyszerű lefolytatása iránti igény jellemzi. Ezt az utat követi a szövetségi büntetőeljárás kódex, amely jelentős újításának tekinthető – egybehangzóan az európai tendenciákkal – a felek együttműködésének kiépítése és a gyorsításra való törekvés. A büntető igazságszolgáltatási szervek és a terhelt közötti kooperatív viszony első látásra idegennek tűnt,⁶³ a gyakorlat azonban ezzel ellentétben kedvezően fogadta ezeket a változásokat.

A kantonokban hagyománnyal rendelkező büntetőparancs változatlanul jól bevált eszköze az eljárások gyorsításának. A rövidített eljárás felülmúlta a várakozásokat és a hozzá fűzött reményeket. A jogintézmény feltörekvőben van, kezdeti sikerekről számol be az irodalom. Szövetségi szintű statisztika nem áll rendelkezésre, így a kantonok adataiból lehet következtetéseket levonni az egyes eljárások alkalmazásának gyakoriságára. A gyakorlatban felmerülő problémák azonosítása, a kérdések megválaszolása folyamatban van, ezek továbbvitele a jogtudomány és a jogalkalmazó előtt álló jelenlegi feladat.

⁶⁰ JAGGI, Irma: *Die Strafprozessuale Absprache vor den Schranken des Gerichts*. Schultess Verlag AG, Zürich, 2016. 1–2.

⁶¹ STÖHNER, Nils: Abgekürzte Rechtsstaatlichkeit – Überlegungen zum Abgekürzten Verfahren gemäss Art. 358-362 StPO. *Forumpoenale*, 3/2015. 169.

⁶² JAGGI: i.m. 3.; HAENNI, Charles – MÜLLER, Martin: Erfahrungen zum abgekürzten verfahren – der Versuch eines strafverfahrensrechtlichen Chats zwischen Staatsanwaltschaft und Gericht. *BE N'ius, Neues aus der Berner Justiz*, 12/2014. 33.

⁶³ LAUBE, Victor: *Zu Tendenzen der schnellen Verfahrenserledigung*. Schultess Verlag AG, Zürich, 2016. VII.